

УДК 336.7

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ БАНКАМИ УКРАЇНИ

Лозінський Р.С., Сирчин О.Л.

Одеський національний економічний університет

Проаналізовано та досліджено сучасний стан ринку банківського кредитування юридичних осіб. Визначено основні особливості, які сформувалися на сучасному етапі функціонування кредитного ринку України. За результатами аналізу виявлено, що кредитний портфель по корпоративному сектору має тенденцію до зменшення своїх обсягів. Але з урахуванням тенденцій у законодавстві та загалом в економіці, а також за рахунок оздоровлення банківської системи визначено, що обсяги та якість кредитування юридичних осіб скоріш за все будуть зростати. Надано рекомендації щодо збільшення обсягів та покращення якості кредитування юридичних осіб.

Ключові слова: кредитування, юридична особа, комерційний банк, Національний банк України, кредитний портфель.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку одним з важливих шляхів виходу України із кризового стану займає удосконалення та подальший розвиток банківського кредитування. Підвищення ефективності банківського сектору країни – одна з актуальних, гострих і складних проблем, яка є на сьогодні. Адже в умовах сьогодення банківські установи дещо уповільнили свою діяльність на ринку кредитування, що є безумовним наслідком економічних та політичних процесів, які похитнули економіку не тільки нашої держави. Також за останній час змінилися умови по розрахунку кредитного ризику, що так чи інакше вплине на обсяг та якість кредитування юридичних осіб.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці банківського кредитування присвячено чимало праць вітчизняних економістів: В. Базилевича, З. Васильченко, В. Вітлінського, А. Гальчинського, Л. Кузнєцова, А. Гриценка, Б. Івасіва, Т. Ковальчука, В. Лагутіна, Б. Луціва, І. Лютого, В. Міщенко, А. Мороза, С. Мочерного, М. Пуховкіної, В. Стельмаха, М. Савлука, А. Чухна, С. Циганова та інших. Окремі аспекти проблем банківського інвестиційного кредитування юридичних осіб у своїх працях досліджували О. Вовчак, О. Пересада, В. Кравченко, Т. Майорова, І. Будник тощо [1-3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні наукові дослідження аспектів банківського кредиту-

вання, досить багато проблем так і залишаються невирішеними. Зокрема, постає питання пошуку нових напрямків розвитку ринку банківських кредитів в умовах політичної та економічної нестабільності. Тому, незважаючи на постійно динамічний розвиток ринку, ця тема потребує додаткового вивчення, оскільки з'являються нові умови та правила кредитування економічних суб'єктів та юридичних осіб у тому числі.

Актуальність теми обумовлена тим, що розвиток банківської системи та економіки країни взагалі неможливий без ефективного та розвинутого апарату кредитування будь-то юридичних або фізичних осіб. Кожна країна має свої особливості щодо кредитного ринку, Україна також. Кредитування юридичних осіб займає дуже велику долю в нашій країні, тому розкриття основних особливостей цього виду активних операцій, а саме: динаміки, причинно-наслідкових зв'язків, структури, правил, сформованих на ринку кредитування та інших особливостей, само по собі є актуальною темою для нашої країни.

Мета статті – розкриття та пояснення основних особливостей кредитування юридичних осіб банками України за останні роки.

Виклад основного матеріалу. Під терміном «особливості» слід розуміти середу, де склалися якісь умови, які характеризують певні явища. В нашому випадку це кредитування юридичних осіб, тобто та динаміка, ті правила та умови, та структура, та якість, які властиві кредитному ринку України.

Так, наприклад, кількість банків на 01.01.2017 склала 93, що майже вдвічі (на 87) менше ніж на 01.01.2014. Це пояснюється політикою НБУ щодо очищення банківської системи та ліквідації неплатоспроможних та непрозорих банків України.

Також слід відмітити, що згідно із Постановою НБУ № 351 «Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» вимоги до визначення кредитного ризику стали більш суворими – визначення кредитного ризику набуло формалізований характер, тобто банки не можуть самостійно оцінювати фінансовий стан або заставу як робили це з початку століття.

Усі ці умови, які склалися за останній час позитивно впливають на банківський сектор з точки зору його якості та прозорості, фінансової стійкості у довгостроковий період, але у короткостроковий ми бачимо зниження обсягу кредитування, в тому числі юридичних осіб; надлишкову ліквідність банків; труднощі банків з докапіталізацією свого капіталу та інші проблеми, які впливають на об'єми кредитування банками юридичних осіб.

Для наочного представлення структури та динаміки кредитного ринку України слід зробити невеликий аналіз ситуації, яка мала місце бути за певний період часу.

Побудуємо табл. 1 по обсягу кредитування юридичних осіб за період від 01.01.2015 по 01.01.2017 рр.

Для повного уявлення також представимо рис. 1 динаміки валових гривневих кредитів за 2016 рік та динаміку іноземних кредитів в гривневому еквіваленті.

Таблиця 1

Обсяг кредитування юридичних осіб станом на 01.01.2015 – 01.01.2017

Рік	Кредити та заборгованість клієнтів юридичних осіб (млн. грн.)
01.01.2015	873,61
у т.ч. в іноземній валюті	405,02
01.01.2016	713,97 (-18,27%)
у т.ч. в іноземній валюті	369,96 (-8,66%)
01.01.2017	566,51 (-20,65%)
у т.ч. в іноземній валюті	270,11 (-26,99%)

Джерело: розроблено автором згідно з джерелом [4]

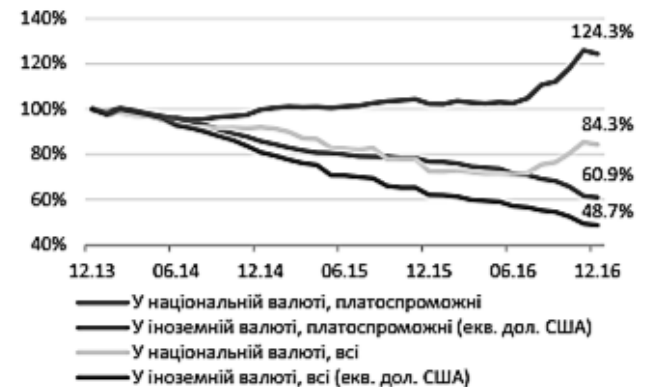

Рис. 1. Валові гривневі кредити суб'єктам господарювання та фізичним особам станом на 01.01.2014 – 01.01.2017

Джерело: [4]

Як видно з таблиці 1, за аналізований період об'єм кредитування юридичних осіб склав 566,51 млн. грн. станом на 01.01.2017 та знизився на 20,65% у порівнянні із аналогічним періодом у 2016 році. У той самий час згідно з рисунком 1 валові гривневі кредити суб'єктам господарювання виросли на 21,5%, що дає мінливе бачення про зростання кредитного портфеля банків, але із-за того, що велика частина валютних кредитів була конвертована у гривневі, що спричинило тільки структурний ріст кредитного портфелю але не фактичний. Так, згідно з таблиці 1 видно, що іноземні кредити на 01.01.2017 зменшилися на 26,99% у порівнянні з 01.01.2016 роком та склали 270,11 млн. грн. Такі структурні зрушення кредитного портфеля відбулися за рахунок ефекту обмінного курсу, тобто із-за стрімкої девальвації гривні у період 2014-2016 рр. валютні кредити були конвертовані в гривневі, що не свідчить про позитивну тенденцію та нормальне функціонування економіки.

Слід відмітити, що на кредитному ринку України склалася певна структура кредитного портфелю, яка характеризується так: станом на 31.12.2016 р. частка наданих кредитів юридичним особам склала 84,3%, а фізичним особам відповідно 15,7% [4]. Тобто, можна зробити висновок, що кредитування юридичних осіб є більш вагомою складовою в активних операціях українських банків.

Цікавою особливістю кредитування корпоративного сектору є розподіл цього ринку між банками в залежності від власника банку, що можна побачити на рис. 2.

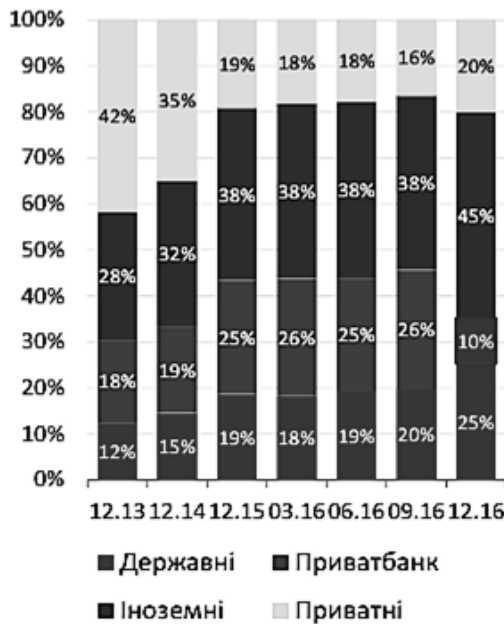

Рис. 2. Чисті кредити по групах на 01.01.2017 р.

Джерело: [4]

На рис. 2 можна побачити, що іноземні банки – лідери ринку за кредитним портфелем, 45%, державні банки займають друге місце з 35% долі на ринку, та приватні останнє місце з 20%. Тобто, можна зробити висновок, що така структура не є позитивною, оскільки досить велика частина доходу по виданим кредитам уходить із країни у вигляді виплат по дивідендам зарубіжним інвесторам, а приватні, тобто приватні банки з національним капіталом не так активно кредитують корпоративний сектор економіки, це у більшості випадків пов'язано з недостатнім обсягом капіталу банку, що є наслідком неможливості видачі нових позичок та формування під них резервів згідно із нормативами, які встановлює НБУ.

Важливим інструментом грошово-кредитної політики є облікова ставка Національного банку України, яка опосередковано впливає на процентну ставку по кредитах та депозитам, яка у свою чергу впливає на об'єм кредитування юридичних осіб. Для наочного зображення динаміки облікової ставки, використовуємо рис. 3.

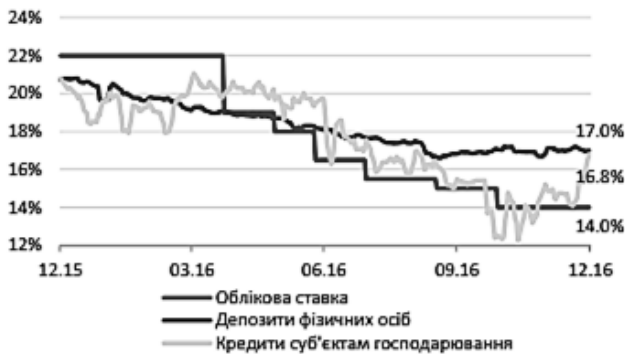

Рис. 3. Облікова ставка, вартість нових кредитів та депозитів у гривні, % річних

Джерело: [4]

На рис. 3 можна побачити, що динаміка облікової ставки має тенденцію до зниження, так на 31.12.16 р. облікова ставка склала 14%, а на

31.12.15 вона була 22%. Тобто, можна зробити висновок, що усі ці заходи забезпечили передумови для зниження банками відсоткових ставок за депозитами; вартість депозитів у доларах та євро досягла нових історичних мінімумів, оскільки попит банків на валютне фондування залишається низьким; зниження вартості фондування створило для банків можливість у другому півріччі знизити відсоткові ставки за кредитами для бізнесу більше, ніж дешевшали депозити населення, проте вартість нових кредитів усе ще залишається високою, а тому вони залучаються переважно на короткий термін на фінансування обігового капіталу.

При визначенні особливостей кредитування юридичних осіб банками України, слід звернути увагу на якість кредитного портфелю, часту негативно класифікованих активів та долю прострочених кредитів у загальному кредитному портфелі. Для наочного представлення використаємо рис. 4.

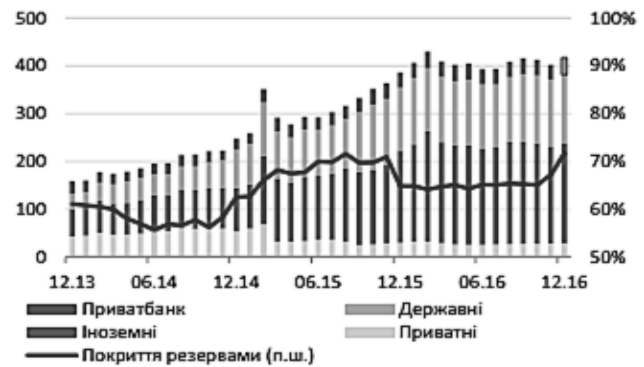

Рис. 4. Обсяг негативно класифікованих активів та рівень покриття резервами, млрд. грн. станом на 01.01.2017 р.

Джерело: [4]

На даному рисунку можна побачити, що після націоналізації Приватбанку обсяг негативно класифікованих активів виріс до 72%, тобто за рік цей показник збільшився на 7 в. п.

Негативно класифіковані активи – це частина активів банку, які не відповідають критеріям стандартної заборгованості. До різних видів активів можуть висуватися різні вимоги (фактори) класифікації, наприклад: стан контрагента та стан обслуговування заборгованості для кредитних операцій; хронологічний фактор для дебіторської заборгованості тощо [9].

Дуже важливим індикатором стану кредитного ринку є частка простроченої заборгованості у загальному кредитному портфелі. Так станом на 01.01.2017 частка простроченої заборгованості суб'єктів господарювання склала 46,1% [4], що є досить великою, але для українського ринку кредитування є нормальним показником, оскільки до 2017 року, коли діяли постанови НБУ № 23 та № 279, які були досить недосконалими та давали змогу банкам переоцінювати заставне майно та фінансовий стан своїх клієнтів, які були далеко від реальних даних, але давало змогу банкам формувати менші резерви та відволікати менше регулятивного капіталу і як наслідок, збільшення обсягу кредитування за рахунок зниження його якості. Але, з прийняттям Постанови НБУ

№ 351, яка базується на Базельській угоді, вимоги до обчислення кредитного ризику, оцінки заставного майна та фінансового стану клієнта стали більш суворішими, що потребує від банків формування більшого резерву за його активними операціями і наслідком цього є зростання якості кредитного портфеля та у довгостроковий період збільшення об'ємів кредитування. Також важливим є той фактор, що НБУ проводив на кінці 2016 початку 2017 років так зване стрес-тестування, по завершенню якого був створений план по докапіталізації більшості банків України.

Згідно з прогнозами НБУ, кредитування корпоративного сектору протягом наступних 12 місяців скоріш за все зросте. Для наочного представлення використовуємо рис. 5.

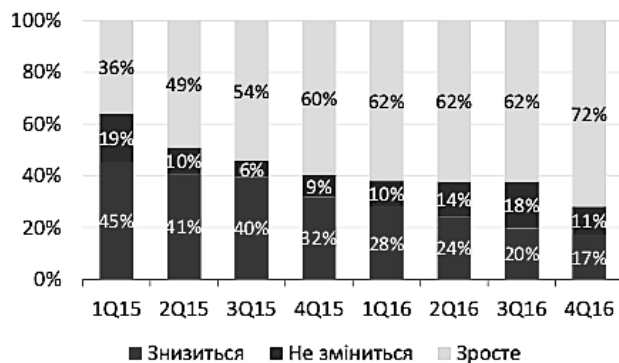

Рис. 5. Очікування зміни кредитного портфеля протягом наступних 12 місяців

Джерело: [4]

Згідно з рисунком 5, можна побачити, що 72% думок експертів свідчать про ймовірне зростання обсягу кредитування корпоративного сектору економіки. На мою думку це перш за все пов'язано із оздоровленням банківської системи, нарощуванням капіталу банків, що дає змогу збільшити обсяги кредитування. Також дуже важливим фактором є зниження облікової ставки та наслідком цього здешевлення ціни залучення ресурсів для банку, що дає їм змогу створювати більш привабливі умови надання кредитів юридичним особам.

Також експерти в НБУ виразили свої думки щодо зміни якості кредитного портфелю в корпоративному секторі. Там все не так однозначно, тому використовуємо рис. 6 для представлення розбіжностей у думках експертів.

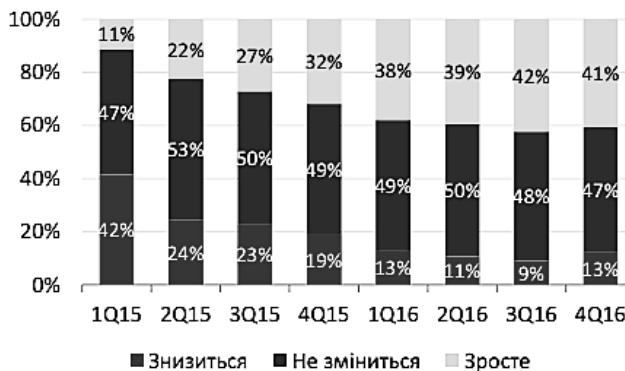

Рис. 6. Очікування зміни якості кредитного портфеля протягом наступних 12 місяців

Джерело: [4]

На рис. 6 ми бачимо, що ймовірність зростання якості кредитного портфеля у корпоративному секторі та її незмінність приблизно однакові (41% та 47% відповідно). На мою думку це перш за все пов'язано із появою Постанови НБУ № 351, яка має досить неоднозначні наслідки, оскільки, з одного боку вона змінює деякі умови віднесення заборгованості до групи недіючих, тобто відтепер заборгованість, яка має затримку платежів понад 90 днів (раніше було 180 днів) будуть класифіковані як недіючі [7]. Структурно це вплине на якість кредитного портфелю та змусить банки доформувати резерви під таку заборгованість, але фактично якість кредитного портфелю не зміниться. Якщо опиратися на попередній прогноз та за умов, що банки будуть видавати нові кредити строком на 12 місяців та менше, то можна сказати, що якість кредитного портфеля зросте, тому що ураховуючи, що вимоги до оцінки платоспроможності клієнтів виросли, то банки будуть формувати більш якісний кредитний портфель.

Висновки та рекомендації. Банки України зараз переживають деякі труднощі із наданням кредитів юридичним особам. По перше, за рахунок того, що ціна залучення коштів для банків залишається ще досить великою, вони не можуть знижувати ставки по кредитам, що у свою чергу негативно впливає на обсяги кредитування. Хоча спостерігається позитивна тенденція, оскільки процес зниження облікової ставки НБУ та ціни залучення коштів все ж таки йде. По-друге, нова постанова НБУ № 351 вносить нові труднощі та непорозуміння щодо обчислення кредитного ризику та формування резервів. Хоча НБУ і дає банкам можливість формувати методику обчислення кредитного ризику самостійно, але паралельно підвищує вимоги до застави по кредитах та величини регулятивного капіталу. По-третє, самі юридичні особи поки що відносяться не досить сумлінно до повернення позичок та мають не завжди прозорі цілі по залученню кредиту.

Згідно проведеного дослідження щодо особливостей кредитування юридичних осіб можна надати деякі рекомендації для збільшення обсягів кредитування та поліпшення якості кредитного портфелю банків:

- збільшення величини регулятивного капіталу банків, як варіант, за рахунок додаткових внесків акціонерів;
- розроблення або купівля програмного забезпечення щодо удосконалення оцінки фінансового стану потенційного клієнта-юридичної особи;
- підвищення кваліфікації працівників банків, що дасть змогу якісніше оцінювати кредитний ризик;
- формування достатніх резервів згідно із справедливою оцінкою кредитного ризику для покриття можливих збитків;
- додержання нормативів, які встановлює Національний банк України;
- створення нових банківських продуктів та більш вигідніших умов щодо кредитування юридичних осіб, що дасть змогу конкурувати з іншими банками або бути лідером на ринку.

Отже, впровадження запропонованих рекомендацій дасть змогу банкам України наростити обсяги та якість кредитування юридичних осіб,

та у довгостроковий період дасть можливість за допомогою якого банки зможуть отримувати банкам сформувані такий кредитний портфель, стабільний прибуток.

Список літератури:

1. Жукова Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська // Економічний часопис – XXI. – 2011. – № 5-6. – С. 54-57.
2. Кузнецова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектора економіки України / Л. В. Кузнецова // Економічний простір. – 2008. – № 20/1. – С. 107-115.
3. Підвищення ролі банківської системи в економічному зростанні: матеріали наук.-практ. конф. 18-19 листопада 2004 р. / наук. ред. А. Мороз. – К.: КНЕУ, 2004. – 496 с.
4. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Постанова НБУ від 2 серпня 2004 року № 361 «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36985>
7. Постанову НБУ від 30.06.2016 № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page>
8. Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
9. Банківське кредитування: сучасний стан та проблеми сьогодення [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/10875/1313.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Лозинский Р.С., Сырчин А.Л.

Одесский национальный экономический университет

ОСОБЕННОСТИ КРЕДИТОВАНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ БАНКАМИ УКРАИНЫ

Аннотация

Проанализировано и исследовано текущее состояние рынка банковского кредитования юридических лиц. Определены основные особенности, которые сформировались в настоящее время функционирования кредитного рынка Украины. По результатам анализа определено, что кредитный портфель по корпоративному сектору имеет тенденцию к уменьшению в своем объеме. Но с учетом тенденций в законодательстве и в общем в экономике, а так же за счет оздоровления банковской системы определено, что объемы и качество кредитования юридических лиц вероятнее всего будут расти. Предоставлены рекомендации по поводу увеличения объемов и улучшения качества кредитования юридических лиц.

Ключевые слова: кредитование, юридическое лицо, коммерческий банк, Национальный банк Украины, кредитный портфель.

Lozinskiy R.S., Syrchin A.L.

Odessa National Economic University

PERCULIARITIES OF CORPORATE ENTITIES LENDING BY UKRANIAN BANKS

Summary

Analyzed and researched the current state of bank lending of the corporate segment. Determined the main features, that have formed now during the functioning of the Ukrainian lending market. According to the results of analyze determined, that the credit market of corporate segment has a tendency to decrease of its amount. But taking into account trends in Ukrainian legal system and in the economy and because of the bank system recovery determined, that amounts and quality of the corporate sector lending most likely will grow. Advices was provided to the growing amounts and quality of corporate entities lending.

Keywords: lending, corporate entity, commercial bank, National bank of Ukraine, credit portfolio.